

Didaktika finančního vzdělávání

jaro 2020

Mgr. et Mgr. Michal Škerle (učo 145399)

Proč je finanční vzdělávání důležité?

- ▶ At' chceme nebo nechceme, peníze jsou důležitou součástí našeho života.
- ▶ Tržní ekonomika je na penězích postavena a my se musíme naučit s penězi zacházet.
- ▶ A to i přesto, že je pro nás nejdůležitější životní hodnotou něco jiného (např. zdraví, rodina, smysluplná práce).
- ▶ Bez peněz se v dnešním světě zkrátka nedá žít.

Proč potřebujeme finanční gramotnost?

Podle dotazníkového šetření Ministerstva financí z roku 2016:

- ▶ **2/3 dospělých se nechovají ekonomicky zodpovědně (ekonomicky zodpovědný člověk je zjednodušeně ten, který lépe využívá finanční produkty, využívá svá práva a zodpovědněji se rozhoduje ve světě financí)**
- ▶ **57 % domácností nesestavuje rodinný rozpočet**
- ▶ **37 % respondentů si nedokáže představit, jak by řešili ztrátu hlavního příjmu jejich domácnosti**
- ▶ **19 % dospělých aktivně nespoří (a většina těch, co spoří, tak činí na běžném účtu nebo v hotovosti)**
- ▶ **15 % domácností nepokryje své životní náklady v případě výpadku příjmů ani po dobu jednoho měsíce**
- ▶ **42 % lidí nedokáže správně vypočítat úrok (formou jednoduchého úročení)**
- ▶ **85 % osob se spoléhá na financování jejich životních nákladů v důchodu na stát**

Proč potřebujeme finanční gramotnost?

Česká republika	2018
Počet osob v exekuci	821 tis.
Počet osob se 3 a více exekucemi	489 tis.
Počet osob s 10 a více exekucemi	159 tis.
Podíl osob v exekuci	9,2 %
Celkový počet exekucí	4,68 mil.
Vymáhaná jistina	297 mld. Kč

Co je finanční gramotnost?

- ▶ Důležitost a prospěšnost finančního vzdělávání si uvědomily země OECD již před více než deseti lety (v České republice usnesením vlády č. 1594 ze 7. prosince 2005).
- ▶ Následně u nás vznikl **System budování finanční gramotnosti** na základních a středních školách (2007) a později i ucelená **Národní strategie** finančního vzdělávání (2010)
- ▶ V rámci Systemu byly stanoveny **Standardy** finanční gramotnosti, ze kterých pak vycházejí požadavky Rámcových vzdělávacích programů.

Historie finančního vzdělávání v ČR

2003 – OECD: *Financial Education Project*

2005 - Usnesení vlády ČR č. 1594

2007 - **System** budování finanční gramotnosti (SBFG) na ZŠ a SŠ

2010 - **Národní strategie** finančního vzdělávání (NSFV);
v gesci Ministerstva financí ve spolupráci s MPO a MŠMT.

Standardy finanční gramotnosti (nové standardy od r. 2017)

Od září 2013 jsou školy povinny tyto standardy začlenit do ŠVP

Rámcový vzdělávací program

ŠVP

Definice finanční gramotnosti

Národní strategie finančního vzdělávání (NSFV) přináší definici FG.
Zkráceně to znamená toto:

Finanční gramotnost je souhrn znalostí, dovedností a postojů, nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.

Finanční gramotnost jako součást ekonomické gramotnosti formuje znalosti, dovednosti a hodnotové postoje, které by měl občan mít, aby se dokázal uplatnit v současné společnosti.

Finanční gramotnost se zabývá rozsáhlou oblastí osobních financí, a proto se rozděluje do několika specifických oblastí:

- ▶ **rozpočtová gramotnost** je schopnost spravovat osobní nebo rodinný rozpočet a zároveň dělat správná finanční rozhodnutí v různých situacích. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované: správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu)
- ▶ **cenová gramotnost** představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci,
- ▶ **peněžní gramotnost** je schopnost spravovat hotovostní a bezhotovostní peníze, provádět transakce s nimi, a dále spravovat peněžní nástroje,
- ▶ **numerická gramotnost** je schopnost využít matematické dovednosti k řešení numerických úloh spojených s financemi,
- ▶ **informační gramotnost** obsahuje orientaci v dostupných informacích a schopnost tyto informace najít a správně využít,
- ▶ **právní gramotnost** je schopnost orientace v právním systému, přehled o právech a povinnostech a také možnostech, kam se obrátit o pomoc.

Standardy finanční gramotnosti

- ▶ Součástí Systému budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ jsou tzv. **Standardy finanční gramotnosti**.
- ▶ Jsou zdrojem pro Rámcové vzdělávací programy (RVP).
- ▶ Ve Standardech je určeno, co by měl z hlediska finanční gramotnosti umět absolvent daného stupně vzdělání (ZŠ 1. a 2. stupeň / SŠ).

4 okruhy:

- ▶ **Peníze - Nakupování a placení**
- ▶ **Hospodaření domácnosti**
- ▶ **Přebytek rozpočtu domácnosti**
- ▶ **Schodek rozpočtu domácnosti**

Standardy finanční gramotnosti

Nakupování, placení

- Historie vzniku peněz
- Hotovostní a bezhotovostní forma peněz
- Bankovní účet a výpis z účtu
- Stanovení ceny
- Inflace
- Reklamace zboží
- Ochrana spotřebitele, nekalé obchodní praktiky

Hospodaření domácnosti

- Výdaje domácnosti
- Příjmy domácnosti
- Investice
- Typy rozpočtu
- Postup tvorby rozpočtu
- Finanční plánování
- Bilance (majetek vs. závazky)

Přebytek rozpočtu domácnosti

- Finanční instituce
- Spořicí produkty
- Investiční produkty
- Pojištění

Deficit rozpočtu domácnosti

- Úvěry a zadlužení
- Úroky, RPSN
- Způsoby řešení schodku
- Exekuce a osobní bankrot

Standardy finanční gramotnosti

1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ	SŠ
PENÍZE		
hotovostní a bezhotovostní forma peněz	stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence	doklady a smlouvy
	reklamace zboží	kritické posouzení nabídky
	vliv inflace na hodnotu zboží	vhodné způsoby placení
	nekalé obchodní praktiky	vhodné způsoby směny cizí měny
	bezhotovostní placení, debetní a kreditní karty	vliv inflace na příjmy, vklady, úvěry
	bankovní účet a výpis z účtu	ochrana proti inflaci

Standardy finanční gramotnosti

1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ	SŠ
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTÍ		
jednoduchý rozpočet - přebytkový, schodkový, vyrovnaný	sestavení rozpočtu jednotlivce i domácnosti; druhy příjmů a výdajů	zopakovat učivo ze ZŠ
příjmy a výdaje domácnosti	čistý a hrubý příjem	
způsoby zvýšení příjmů a snížení výdajů	bilance (majetek vs. závazky domácnosti)	
	finanční produkty, úročení a poplatky	
	plánování (životní a finanční) a rizika	

Standardy finanční gramotnosti

1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ	SŠ
PŘEBYTEK ROZPOČTU DOMÁCNOSTI		
proč a jak spořit	spotřeba, úspory a investice	spoření, investice
	řešení přebytku	pojištění
	pojištění	zajištění na stáří
SCHODEK ROZPOČTU DOMÁCNOSTI		
půjčky - základ	řešení schodku	úroky, úvěry, RPSN
	úvěry - druhy, podmínky	zadlužení, předlužení
	důsledky nesplácení	oddlužení

Je toto finančně gramotný člověk?

- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=rF4vJpMGXYU>
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=EQ-wc7jQ0e8>
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=-XXdUMgES00>

Jaký je finančně gramotný člověk?

Finančně gramotný člověk je ten, který rozumí financím a umí s nimi zacházet v různých životních situacích

- ▶ *uplatňuje svá práva a plní své povinnosti*
- ▶ *řeší finanční problémy včas*
- ▶ *má přehled o svých výdajích a příjmech*
- ▶ *žije úměrně svým finančním možnostem*
- ▶ *rozumí výhodám (finančního) plánování*
- ▶ *vytváří finanční rezervy a řeší včas zabezpečení na dobu, kdy nebude schopen dosahovat příjmů*
- ▶ *uchovává důležité doklady a chrání své osobní údaje*
- ▶ *splácí své dluhy včas a v plné výši*
- ▶ *směřuje k dosažení finanční prosperity*

RVP základního vzdělávání

- ▶ V RVP základního vzdělávání je finanční gramotnost zakotvena přímo ve vzdělávacích oblastech, není to tedy průřezové téma, nicméně můžeme ji najít na více místech.

První stupeň

- ▶ FG je zde uvedena v oblasti „Člověk a jeho svět“, „Lidé kolem nás“

Druhý stupeň

- ▶ „Člověk a společnost“, „Člověk, stát a hospodářství“, „Člověk a svět práce“, „Provoz a údržba domácnosti“ ,
- ▶ lze očekávat postupné rozšiřování výuky FG

RVP středního vzdělávání - gymnázia

V RVP G je FG zakotvena v části „Člověk a svět práce“, která obsahuje tyto části:

- ▶ Trh práce a profesní volba - to je v podstatě kariérové poradenství
- ▶ Pracovněprávní vztahy - ta je zaměřena na právo a bezpečnost práce
- ▶ Tržní ekonomika - tj. základy ekonomické gramotnosti (ekon. pojmy, subjekty, marketing)
- ▶ Národní hospodářství a úloha státu v ekonomice - zaměřeno na základy makroekonomie (fiskální, monetární, sociální politika)
- ▶ a konečně **Finance** - ty jsou zde popsány v podstatě přesně podle Standardů FG.

RVP středního vzdělávání - SOŠ (obory M)

FG se zde objevuje již v klíčových kompetencích, a to v sekci „Personální a sociální kompetence“

Dále je zakotvena ve „Společenskovedním vzdělávání“

V matematickém vzdělávání se pak objevuje finanční matematika.

V rámci revize RVP se finanční gramotnost bude posouvat do samostatné sekce EKONOMICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.

Lze očekávat, že bude ještě více podporováno propojení finanční gramotnosti se světem práce. Obojí se spojuje právě v Ekonomické gramotnosti, která bude v příštích letech ještě více akcentována.

RVP středního vzdělávání - SOU (obory H)

FG je stejně jako u SOŠ uvedena již v klíčových kompetencích.

V obsahu učiva pak najdeme v části „Člověk a společnost“:

- ▶ *hospodaření jednotlivce a rodiny; řešení krizových finančních situací, sociální zajištění občanů*

Oproti SOŠ je zde navíc část „Člověk a hospodářství“, která je sice více zaměřená ekonomicky, obsahuje ale i část FG. Více se zde klade důraz na oblast spojenou se zaměstnáním (mzdy apod.)

RVP středního vzdělávání - Nastavby (obory L)

Zde se FG opět objevuje již v klíčových kompetencích, ovšem tentokrát v části „Matematická a finanční gramotnost“

FG je pak součástí MATEMATICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Nicméně FG zde není příliš uchopena ani v RVP - nejspíš se předpokládá, že ji mají žáci nabýt již v rámci SOU.

Jak lze zařadit FG do výuky

- ▶ samostatný předmět povinný/volitelný
- ▶ součást jiných předmětů (OV, ZSV, Člověk a jeho svět, Ekonomika, ...)
- ▶ projektové dny
- ▶ přednášky odborníku z praxe / workshopy
- ▶ soutěže (např. Rozpočti si to!)

Co by si žáci měli odnést z výuky FG?

Velmi obecně řečeno:

- ▶ mám-li peníze - KAM s NIMI
- ▶ nemám-li peníze - nekvalifikovaně se NEZADLUŽOVAT
- ▶ ZAJIŠŤOVAT se před riziky - např. vhodným pojištěním

Cílem není, aby člověk uměl zcela sám jednat, ale:

- ▶ poučeně jednat s finančním poradcem
- ▶ nepodlehnout běžným finančním trikům

Některé příklady finančně negramotných lidí.

- ▶ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213556322-krotitele-dluhu/309292320110028>